

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

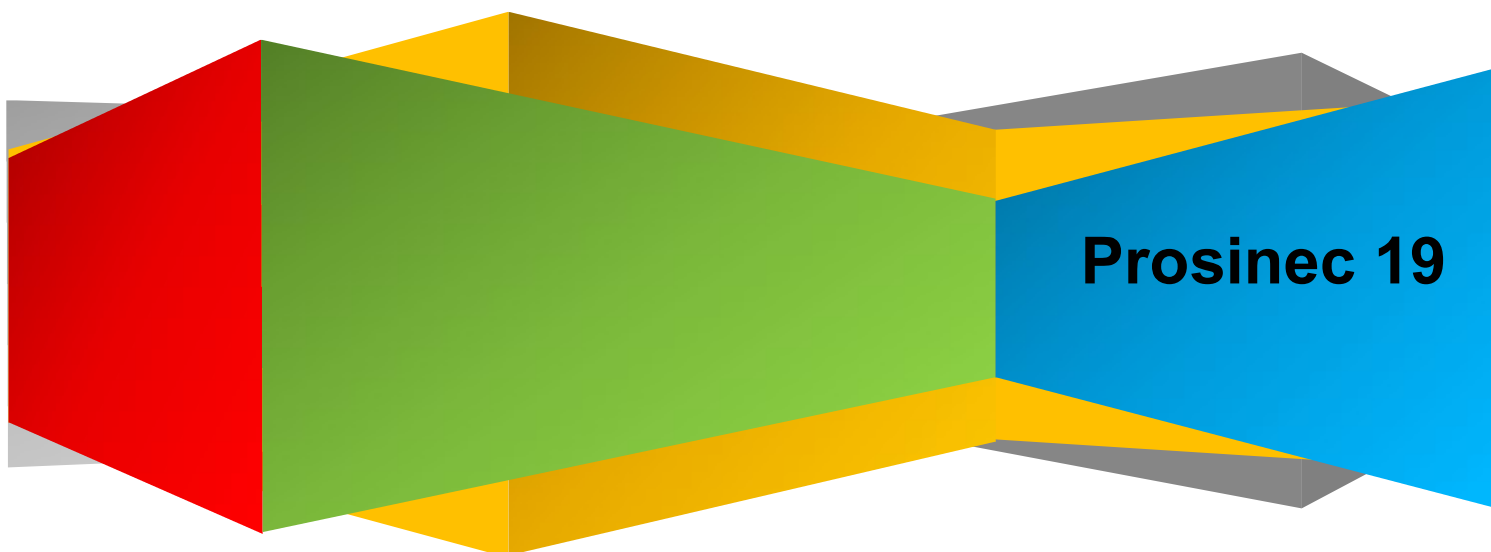
MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Agentura
pro sociální začleňování

Vstupní analýza v oblasti vzdělávání města Litvínov

Zpracoval: Tým ASZ

Obsah

<i>Seznam použitých zkratk</i>	1
1. ÚVOD A CÍL VSTUPNÍ ANALÝZY	2
2. CÍLOVÁ SKUPINA	2
3. ZÁKLADNÍ POJMY	3
3.1. SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ.....	3
3.2. ŠKOLSKÁ LEGISLATIVA	3
4. ANALYTICKÁ ČÁST	5
4.1. POPIS OBCE, JEJÍ DEMOGRAFICKÁ STRUKTURA A ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY VE VZTAHU K SOCIÁLNÍMU VYLOUČENÍ.....	5
4.2. STRUKTURA MÍSTNÍ VZDĚLÁVACÍ SÍTĚ	10
4.2.1. Předškolní vzdělávání.....	10
4.2.2. Základní školy	11
4.2.3. Střední školy	13
5. ZÁVĚR	15
<i>Seznam použité odborné literatury</i>	16

Seznam použitých zkratk

ASZ - Agentura pro sociální začleňování
AP - asistent pedagoga
IKV - inkluzivní a kvalitní vzdělávání
IVP - individuální vzdělávací plán
KPSVL - koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
LMP - lehké mentální postižení
MPI - Místní plán inkluze
MŠ, SŠ, ZŠ - mateřská škola, také použito označení *školka*; střední škola, základní škola
MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NNO – nevládní nezisková organizace
NZDM - nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
ORP - Obec s rozšířenou působností
PO – podpůrné opatření
PPP - Pedagogicko-psychologická poradna
PŠD – povinná školní docházka
RVP PV a RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a pro základní vzdělávání
SLDB - Sčítání lidu, domů a bytů
SPC - Speciálně pedagogické centrum
SPSZ - Strategický plán sociálního začleňování
SVL - sociálně vyloučená lokalita/lokality
SVP - speciální vzdělávací potřeby
SZ - sociální znevýhodnění
ŠA - školní asistent
Šablony - Šablony pro MŠ a ZŠ - podpora škol formou projektů zjednodušeného vykazování
ŠVP - školní vzdělávací program
ŠZ – Školský zákon - Zákon č. 178/2016 Sb.
ULK – Ústecký kraj

1. Úvod a cíl vstupní analýzy

Tato analýza vznikla v rámci Individuálního projektu systémového Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami. Cílem projektu je rozvoj inkluzivního a kvalitního vzdělávání (IKV) v obcích se sociálně vyloučenými lokalitami (SVL) a zvýšení obecně nízké úrovně inkluze a kvality vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v SVL. Projekt se zaměřuje na zvýšení úrovně porozumění, připravenosti a podpory v území pro vzdělávání dětí a žáků/žákyň se speciálními vzdělávacími potřebami, na podporu a rozvoj koordinace spolupráce a komunikace zřizovatelů, školských zařízení, neziskových organizací, rodičů a dalších aktérů. Projekt přispívá k rozvoji místní vzdělávací sítě ve smyslu integrace problematiky IKV do praxe škol a školských zařízení. Naplňováním strategického plánu zaměřeného na IKV dochází k zajištění rovného přístupu všech občanů ke vzdělávání a tím k prevenci dalšího sociálního vyloučení a s ním spojených projevů rizikového chování. Celý koordinační proces zaměřený na IKV v souladu s Koordinovaným přístupem k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL) pomáhá mimo jiné koncentrovat finanční prostředky, které budou využity k dosažení strategických cílů identifikovaných v oblasti IKV.

Cílem analýzy je popsat stav a připravenost místní vzdělávací soustavy obcí zapojených do KPSVL pro zavádění inkluzivního vzdělávání a zvýšení úrovně inkluze a kvality vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v SVL. Na základě dat obsažených v analýze pak mohou svoji činnost rozvíjet lokální konzultanti, metodici a konzultanti inkluzivního vzdělávání pro danou obec, kterým slouží také jako podklad k revizi Místního plánu inkluze ve vzdělávání (MPI), či podklad pro evaluaci. Analýza by měla být považována za prvotní dokument mapující situaci ve vzdělávání na území města Litvínov. Data v této analýze nejsou konečná, slouží pro základní orientaci v problematice v daném místě. Na podnět aktérů z cílové skupiny a členů pracovní skupiny ke vzdělávání může být tato analýza doplněna o další potřebná data.

Vstupní analýza byla zpracována formou desk research, analýzou primárních a sekundárních dat. Hlavním podkladem pro její zpracování byla data z výkaznictví za školní rok 2019/2020 a výročních zpráv. Konečná podoba analýzy je výsledkem samostatné práce výzkumné pracovnice a práce konzultantky inkluzivního vzdělávání při tvorbě MPI.

2. Cílová skupina

Projekt IKV v SVL je primárně zaměřen na podporu pozitivních vzdělávacích strategií v daných oblastech a odstraňování bariér bránících dětem ze SVL při vstupu do hlavního vzdělávacího proudu. Hlavní cílovou skupinou jsou instituce, hrající nezastupitelnou roli ve vzdělávacím procesu – mateřské, základní a střední školy, jejich ředitelé a pedagogičtí pracovníci. Současně to jsou instituce, které se na chodu škol podílejí – zřizovatelé (městské a krajské úřady), školská poradenská zařízení a dále pak instituce, které se školami často spolupracují, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, NNO, NZDM, ZUŠ a další subjekty.

Druhou a neméně významnou část cílové skupiny tvoří děti a mládež stížená či ohrožená sociálním vyloučením, kterým hrozí, že nebudou zařazeny do hlavního vzdělávacího proudu a spolu s nimi pak i jejich rodiče či zákonní zástupci.

3. Základní pojmy

3.1. Sociální vyloučení

V materiálu ASZ se uvádí, že „sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučení ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi (ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.)“ (Švec, 2009: 7). Podle toho, v jakých oblastech k vyloučení dochází, mluvíme o různých dimenzích sociálního vyloučení. Nejvýrazněji jsou pocíťovány prostorová a ekonomická dimenze vyloučení, ty jsou vzápětí následovány kulturním, politickým a sociálním vyloučením v užším smyslu, které se týká především kvality a kvantity vztahů a sociálních interakcí. Tyto dimenze se doplňují a kumulují a člověk čelící sociálnímu vyloučení se propadá do stále větší chudoby a izolace. Důležitou dimenzí je vyloučení symbolické, které často stojí na začátku prostorové segregace nebo ho přinejmenším ospravedlňuje. Stigmatizace většinou společností umocňuje všechny zmíněné dimenze a znemožňuje dotčené skupině se z izolace vymanit vlastními silami.

3.2. Školská legislativa

V této analýze hovoříme o školním vzdělávání, které se odehrává dle školního kurikula, je považováno za „povinné“ a je legislativně ukotveno ve sbírce zákonů. Především jde o:

- Zákon č. 178/2016 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb. („školský zákon“),
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, znění platné od 12. 1. 2016.

V kontextu projektu IKV je pro nás relevantní průběh vzdělávání v mateřských školách, základních školách a středních školách, souhrnně budeme používat termín „škola“. Dle legislativy je v ČR školní docházka povinná 9 let v základní škole a od školního roku 2017/2018 je navíc povinný rok předškolní přípravy od září následujícího po dosažení věku pěti let. V případě opakování ročníku může žák v ZŠ strávit 10 let, případně může požádat ještě o další rok prodloužení školní docházky. Naopak při opakovaných neúspěších může žák školu opustit předčasně v nižší než deváté třídě – v tom případě mluvíme o předčasném odchodě ze vzdělávání.

Od 1. září 2016 dochází dle novely školského zákona (Zákon č. 178/2016 Sb.) k nárokovatelné podpoře dětí s potřebou podpůrných opatření a jejich vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu. Předpokládá se, že Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) jsou dostatečně flexibilní a individualizované, aby se podle nich (za předpokladu zajištění podpůrných opatření) mohli bez větších obtíží úspěšně vzdělávat téměř všechny děti a žáci.

Nově se vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) a činnost poradenských zařízení upravuje v následujících vyhláškách:

- Vyhláška 270/2017 Sb., kterou se mění Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných,
- Vyhláška č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Do 1. 9. 2016 fungovaly v ČR vedle běžných základních škol i základní školy praktické, které byly určeny pro žáky s lehkým mentálním postižením (LMP), a do kterých tito žáci docházeli na základě posudku školského poradenského zařízení, nejčastěji speciálně pedagogického centra (SPC). Na těchto školách se vyučovalo dle Přílohy 2 RVP ZV upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. S platností novely Školského zákona byla tato Příloha zrušena a také tyto školy už vyučují podle RVP ZV (výstupy minimální doporučené úrovně). Dle Vyhlášky č. 27/2016 Sb. je momentálně vzdělávání žáků s LMP přednostně uskutečňováno **v běžné ZŠ**, pokud to podmínky jejich zdravotního stavu umožní, nebo **ve škole, třídě, oddělení nebo studijní skupině** zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona. Děti se závažnějším typem postižení: středně těžkým a těžkým mentálním postižením, a těžším fyzickým postižením, mohou být na základě posudku školského poradenského zařízení zařazeny do základní/střední školy speciální, které zůstávají beze změny.

Co se týká podpůrných opatření (PO), jsou automaticky nárokovatelná¹ na základě doporučení z PPP a SPC, které určí, na který stupeň PO má dítě nebo žák nárok a v jakém rozsahu. Novinkou je, že PPP nemusí škole sdělovat, jakou má dítě nebo žák diagnózu – tu se dozví jen rodiče a sami jí mohou, ale nemusejí škole sdělit. Škola dostává veřejnou část s doporučením, jak k žákovi přistupovat. PO mají různou podobu od Plánu pedagogické podpory v 1. stupni až po individuální vzdělávací plány (IVP), snížení počtu žáků ve třídě, či personální podporu asistentem pedagoga (AP). Mateřské a základní školy mají dále možnost využít prostřednictvím tzv. **Šablón** (výzva MŠMT, projekty zjednodušeného vykazování pro MŠ a ZŠ) navýšení svého personálu o školního asistenta (ŠA), určeného primárně na podporu žáků ohrožených školním neúspěchem a v MŠ mohou navíc využít chůvu pro děti mladší tří let. Všechny tyto asistentké pozice fungují z jiných zdrojů a za různých podmínek. V MŠ a ZŠ v Litvínově mají určitou zkušenost se všemi jmenovanými podpůrnými opatřeními a také uvedeným podpůrným personálem.

¹ Problematická bývá někdy realizace PO a personálního posílení školního poradenského pracoviště buď v důsledku nemožnosti najít vhodného kandidáta na požadovanou pozici (třeba psychologa nebo asistenta pedagoga), nebo fyzické/prostorové omezení v situaci, kdy poradenské zařízení doporučí vzdělávání žáka s vyšším stupněm PO ve třídě s menším počtem žáků.

4. Analytická část

Tato část se věnuje základním charakteristikám vzdělávací soustavy v Litvínově a připravenosti jednotlivých škol na přijetí a udržení dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Připravenost je zkoumaná především z hlediska personálního či odborného zajištění.

4.1. Popis obce, její demografická struktura a základní charakteristiky ve vztahu k sociálnímu vyloučení

Město Litvínov je druhé největší město okresu Most ležící v severovýchodní části Ústeckého kraje. Rozprostírá se na jižním úpatí Krušných hor, na hranici mezi příkrými svahy a severočeskou hnědouhelnou pánví v nadmořské výšce 290 až 390 metrů. Litvínov má nyní 12 částí: Dolní Litvínov, Hamr, Horní Litvínov, Horní Ves, Chudeřín, Janov, Křížatky, Lounice, Písečná, Růžodol, Šumná a Záluží. Město Litvínov se nachází přibližně 10 km severně od okresního města Most, 35 km západně od Ústí nad Labem a přibližně 100 km severozápadně od Prahy.

Mapa 1: Umístění Ústeckého kraje (dále ULK) v rámci ČR a umístění ORP Litvínov v rámci ULK²

Tab. 1: Vybrané sociodemografické údaje města Litvínov (zdroj: www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-vybrana-mesta-cr)

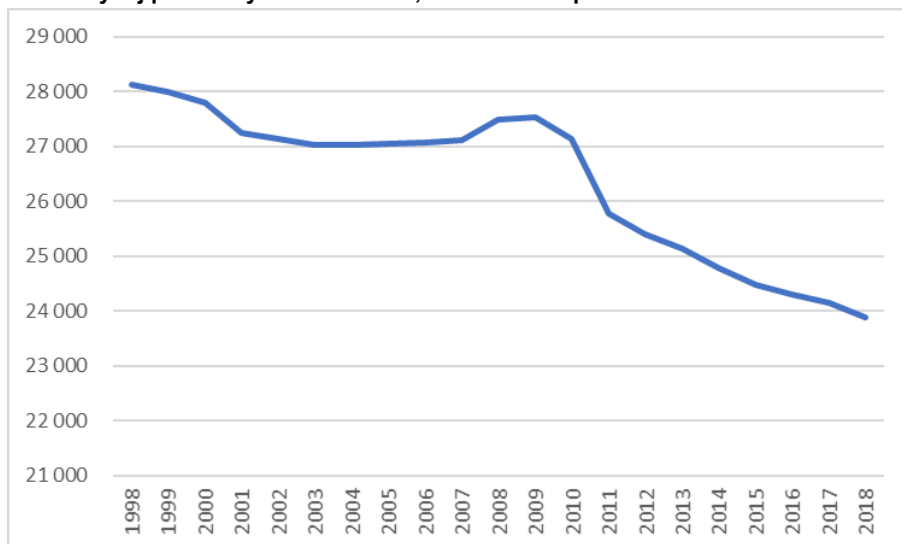
UKAZATEL	2008	2018
Počet obyvatel (k 31. 12.)	27 502	23 884
Přirozený přírůstek obyvatel (narození - zemřelí)	40	-91
Přistěhovalí	1116	758
Vystěhovalí	772	832
Přírůstek obyvatel stěhováním (přistěhovalí - vystěhovalí)	344	-74
Celkový přírůstek obyvatel	384	-165

Co se týká vývoje počtu obyvatel, jak je možné pozorovat nejen v tab. č. 1 (výše), ale také v grafu č. 1 (níže), dlouhodobě se snižuje a důvodem je především nižší přirozený přírůstek obyvatelstva (jinými slovy jeho stárnutí) a také rostoucí počet těch, kteří se stěhují pryč z Litvínova. Právě obměna obyvatelstva stěhováním je v Litvínově výrazná. Dále v grafu č. 1 je za posledních 20 let možné pozorovat snížení počtu obyvatel města zhruba o 4 250, což představuje pokles zhruba o 15 %. Pozorovaný pokles nabírá největší tendenci od roku 2010.

² www.geografie.unas.cz/cr/ustecky-kraj.php a https://www.czso.cz/csu/xu/spravni_obvody (zvýraznění přidáno).

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel Litvínova, stav k 31. 12. příslušného roku³

Obyvatelstvo Litvínova podobně jako obyvatelstvo celého Česka stárne. Průměrný věk obyvatel byl 31. 12. 2018 42,9 let, na konci roku 2012 byl průměrný věk obyvatel Litvínova 41,6 let, tedy prakticky o jeden rok méně. Z hlediska vývoje věkové struktury, jak je patrné i z tab. č. 2, roste podíl obyvatel starších 65 let jak v Litvínově, tak i v celém ULK. V případě kraje je ale stárnutí pomalejší, a i rozdíl podílu nejmladší a nejstarší složky není v kraji tak strmý, jak v Litvínově.

Tab. 2: Vývoj věkové struktury Litvínova a srovnání s Ústeckým krajem v letech 2011 až 2018 (v %, zdroj: <https://www.czso.cz/csu/xu/obyvatelstvo-obci-usteckeho-kraje-podle-pohlavi-a-veku>)

Litvínov	0-14	15-64	65+	ULK	0-14	15-64	65+
2012	15.2	67.6	17.2	2012	15.5	68.7	15.8
2013	15.3	66.4	18.2	2013	15.6	67.9	16.5
2014	15.4	65.6	19.0	2014	15.7	67.2	17.1
2015	15.4	64.9	19.7	2015	15.8	66.4	17.8
2016	15.8	63.8	20.5	2016	15.9	65.7	18.4
2017	15.9	63.2	20.8	2017	16.0	65.1	18.9
2018	16.0	62.8	21.2	2018	16.0	64.7	19.3

Lze předpokládat, že obyvatelé Litvínova budou stárnout i nadále. Jinými slovy, že se bude zvyšovat podíl nejstarší složky (65+), podíl osob v produktivním věku bude trvale klesat a podíl dětské složky sice bude příštích přibližně 10 let mírně stoupat, poté však začne (z důvodu nízké míry úhrnné plodnosti) klesat. To znamená, že se podstatně sníží tlak na kapacity MŠ a ZŠ, na druhé straně se však zvýší potřeba služeb orientovaných na seniory.

Z hlediska vzdělanostní struktury je možné v tab. č. 3 a názorněji v grafu č. 2 níže pozorovat rozdíly ve srovnání Litvínova s celostátní a krajskou úrovní. Ve srovnání s celostátními údaji, je v kraji, tak i v Litvínově výrazně nižší podíl vysokoškolsky vzdělaných osob. Dá se tedy předpokládat, že mladí lidé sice vysokoškolské vzdělání dosahují, ale do Litvínova už se nevrací a zpravidla zůstávají v místě studia, které jim nabízí lepší kulturní a společenské vyžití, ale především lepší pracovní uplatnění.

³ Zdroj dat: www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-vybrana-mesta-cz.

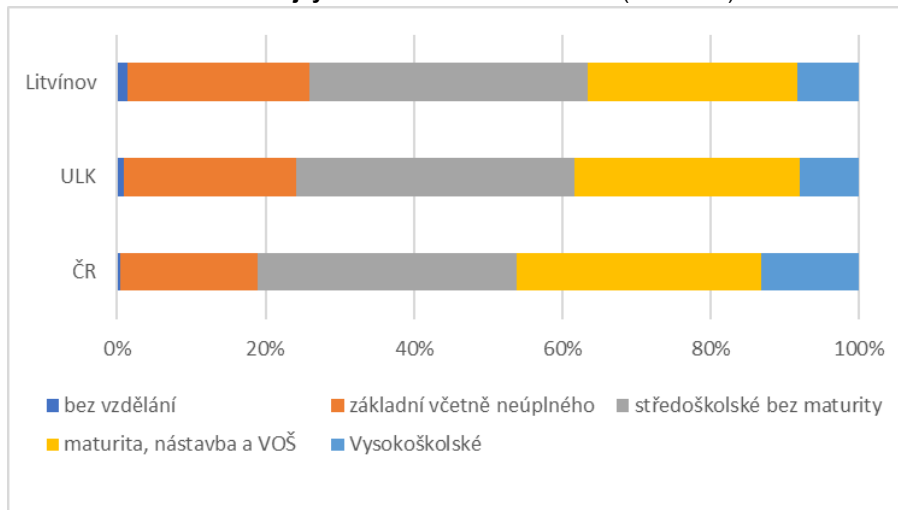

Tab. 3: Srovnání úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání mezi obyvateli staršími 15 let (SLDB z roku 2011)

2011 (v % z obyvatel starších 15 let)	bez vzdělání	základní včetně neúplného	středoškolské bez maturity	maturita, nástavba a VOŠ	Vysokoškolské
ČR	0.5	18.5	34.8	33.1	13.1
ULK	0.8	21.7	34.9	28.2	7.5
Litvínov	1.3	22.6	34.6	26	7.6

Na všech místních úrovních je možné pozorovat velmi nízký podíl osob bez vzdělání. V Litvínově, je ale mírně vyšší než na úrovni kraje a ČR. Lidé se základním vzděláním a bez vzdělání v Česku i na úrovni ULK tvoří přibližně pětinu obyvatelstva, v Litvínově je to téměř čtvrtina. Litvínov má nižší podíl obyvatel bez maturity než Kraj či ČR, ale výrazně nižší podíl středoškolsky vzdělaných osob než ČR.

Graf 2: Srovnání úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání (z tab. č. 3)

Úroveň vzdělání úzce souvisí s možnostmi uplatnění na trhu práce, (ne)zaměstnanost v Litvínově proto nahlédneme v kontextu sociálního vyloučení v následující části.

Charakter sociálního vyloučení v Litvínově

Jak již bylo zmíněno, sociální vyloučení není kategorie, kterou by bylo možné definovat na základě jednoho ukazatele. Proto se jí níže pokusíme popsat skrze míru nezaměstnanosti, prostorové uspořádání a etnicitu.

Míra nezaměstnanosti ke konci roku 2017 byla v ČR jen 3,77 %, v Ústeckém kraji byla vyšší, a to až 7,9 %. V Litvínově bylo k 31. 12. 2017 evidováno 1299 uchazečů o práci⁴, což představuje 9,8 % z ekonomicky aktivních obyvatel Litvínova - ve srovnání s krajským průměrem je tedy nezaměstnanost v Litvínově ještě vyšší. Mezi uchazeči převládají lidé se základním vzděláním a vyučením, kteří spolu tvoří až 81 % všech uchazečů o zaměstnání. Celkem 468 osob (36 %) bylo starších 50 let a 51 (3,9 %) bylo ještě mladistvých. Z důvodu stále probíhající konjunktury na trhu práce dávají mladí lidé přednost výdělků před pokračováním vzdělávání v učebním oboru.

⁴ <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/567256-litvinov>

Nezaměstnanost nemusí být automaticky důvodem sociálního vyloučení. Na druhé straně, ani zaměstnání není zárukou, že člověk či rodina nebude v ohrožení sociálním vyloučením. Stále častěji se i v Česku mluví o prekarizaci práce⁵ a o problému pracující chudoby.

Významným zdrojem pro popis sociálně vyloučených lokalit je Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (GAC, 2006), která mapuje výskyt sociálně vyloučených lokalit v České republice. V roce 2015 byla zveřejněna její aktualizovaná verze, která byla zpracována v období let 2014 až 2015. Za sociálně vyloučenou nebo sociálním vyloučením ohroženou lokalitu považuje takovou lokalitu, kde dochází ke koncentraci více než 20 osob žijících v nevyhovujících podmínkách, které obývají fyzicky či symbolicky ohraničený prostor.

V Litvínově se nacházejí 3 sociálně vyloučené lokality: sídliště Janov, ubytovna UNO a ubytovna Šumná.

Janov

Janov je lokalitou panelového sídliště vzdáleného od centra města přibližně 3 kilometry, centrum města je dostupné díky městské hromadné dopravě. Sídlíště Janov začalo vyrůstat od 70. let 20. století v blízkosti obce Hamr, která se roku 1986 spolu s Janovem připojila k Litvínovu. Jádrem sídliště dnes tvoří 27 různě velkých osmipodlažních domů. Většina bytů na sídlišti Janov je v družstevním vlastnictví, další velká část je ve vlastnictví soukromé právnické osoby a zbývající byty vlastní jednotlivé fyzické osoby. Město v této lokalitě nevlastní žádný bytový fond. Zpráva GAC udává k roku 2006 počet obyvatel Janova 10 tisíc. Některé domy jsou již tzv. vybydlené, a v důsledku toho je počet obyvatel nižší. V současné době je zde k trvalému pobytu hlášeno 4 667 osob, což odpovídá 1/5 obyvatelstva města Litvínova. Velkou část tvoří děti a dospívající, ve věku od 0 do 14 let se jedná o cca 1100 osob. 29 % dětí s trvalým pobytem v Litvínově žije v SVL Janov.

K migraci obyvatel dochází převážně v rámci sídliště. V průběhu roku 2014 změnilo místo trvalého pobytu v rámci Janova přes 800 osob. Neexistuje klíčový externí zaměstnavatel obyvatel lokality. Průměrná cena bydlení je odhadována na 10 000,- Kč měsíčně. Odhad počtu dlužníků na nájemném a na službách se v lokalitě pohybuje okolo 60 – 65 %. V poslední době dochází k vysídlování celých panelových bloků a jejich pozvolnému chátrání. To představuje bezpečnostní riziko, neboť panelové domy poskytují prostor pro přespávání různých rizikových osob a stávají se místem, kde se ve zvýšené míře vyskytuje trestná činnost. Město při jednání s vlastníky a správci bytového fondu usiluje o to, aby majitelé neobydlené domy a bytové jednotky řádně zabezpečili před devastací, krádežemi a odkládáním odpadu. V případě neúspěchu zde hrozí, že město na své vlastní náklady bude muset objekty zajistit tak, aby nebylo ohroženo okolí a do opuštěných domů byl zamezen přístup. V Janově se nachází 8 opuštěných domů (Jiřetínská, Albrechtická, Hamerská 277 – 282, Sadova 283-284, Sadova 287 – 288, Gluckova 235 – 237, Gluckova 238 – 246, Gluckova 271 – 276), z toho 5 jich je zazděných. V současné době město odkoupilo zatím jeden dům (Gluckova čp. 271 – 276). K výkupu jsou schváleny další tři domy.

V Janově od roku 2012 působí 4 asistentky prevence kriminality pro sociálně vyloučené lokality. Od 1. 8. 2015 bylo přijato dalších 8 asistentů prevence kriminality pro celou oblast města Litvínov. Pro městskou policii a Policii ČR jsou tito asistenti nezastupitelnou podporou v oblasti dohledu na veřejný pořádek. Kvalifikovaný odhad počtu Romů v lokalitě je podle asistentek prevence kriminality asi 70 % z celkového počtu obyvatel, kvalifikovaný odhad

⁵ Systémové zhoršení životních podmínek zaměstnanců, kdy ani práce na plný úvazek nestačí na zabezpečení základních životních a materiálních potřeb. (Viz např. Doseděl, Katrňák, 2017.)

terénních pracovníků činí 65 % Romů z celkového počtu obyvatel lokality, tedy se jen mírně liší. Pracovníci ZŠ Janov odhadují, že počet romských dětí činí ve škole 90 % z celkového počtu žáků. Statistika služeb neziskových organizací vykazuje kolem 70 % romských obyvatel. Podle odhadu pracovníků tvoří 95 % klientů nízkoprahového centra Romové.

Ze statistiky Úřadu práce ČR k 28. 2. 2015 vyplývá, že do Janova bylo vyplaceno 492 příspěvků na živobytí, což představuje 27 % z celkové výplaty příspěvku na živobytí za celou spádovou oblast ORP Litvínov. V rámci okruhu společně posuzovaných osob se jedná o 1 631 osob, které je možno považovat za ohrožené sociálním vyloučením. Celkově se může s ohledem na další skupiny obyvatel (důchodci, matky vyplácené SSP, atd.) jednat o cca 2 000 ohrožených obyvatel.

Významnou roli v prevenci kriminality na území vyloučené lokality sehraává Základní a Mateřská škola Litvínov-Janov, která spolupracuje s terénními pracovníky města i nestátními organizacemi působícími v lokalitě. Na sídlišti Janov dále dlouhodobě působí nízkoprahové zařízení Jaklík pro děti od 6 do 15 let. Je provozované Městskou policií Litvínov a sídlí uprostřed sídliště. V nízkoprahovém centru si janovské děti mohou hrát s hračkami i na počítači. Pracovník klubu jim pomáhá s přípravou do školy. Pravidelně jsou pro děti připravovány jednorázové akce, kterých se děti mohou i bez předchozího přihlášení zúčastnit. Provozní náklady Nízkoprahového zařízení Jaklík jsou hrazeny z rozpočtu města Litvínova, pomůcky a odměny na jednorázové akce, příměstský tábor a další aktivity jsou pořizovány z dotací Ministerstva vnitra ČR s podílem města Litvínov nebo pouze z rozpočtu města z prostředků určených pro prevenci kriminality.

Ubytovna Šumná

K 11. 6. 2018, je počet trvale hlášených osob v objektu ubytovny Šumné č. p. 41 celkem 40 osob. Odhad pracovníka ubytovny činí 60 % romských klientů ze všech ubytovaných. Ubytovna je až na 6 místností zkolaudována jako bytový dům, tudíž se jí netýká vydávání souhlasu obce s ubytováním klienta. Vlastník ubytovny spolupracuje s městem a Úřadem práce. Bydlí zde jak jednotlivci, tak rodiny s dětmi. Jedná se o lokalitu vzdálenou od centra města (ke spádové škole) přibližně 1 kilometr. Městská hromadná doprava je zde zajištěna, ale pouze několikrát denně. Všichni obyvatelé ubytovny jsou vypláceni nepojistnými dávkami, tj. dávkami státní sociální podpory a dávkami pomoci v hmotné nouzi. V souvislosti se změnou vlastníka dochází k útlumu provozování ubytovny.

Ubytovna UNO

K 11. 6. 2018 činil počet trvale hlášených osob na ubytovně UNO celkem 19 dospělých osob a 7 dětí. Polovina dospělých je romského původu, většina zde žijících dětí je také romských. Působí zde celodenně pracovníci městské policie a terénní pracovník města. Všichni klienti ubytovny jsou vypláceni dávkami pomoci v hmotné nouzi. Lokalita je prostorově vyloučená – jedná se o tři nízké domy vystavěné za hranicemi města Litvínov, bez dopravní obslužnosti a další infrastruktury. Klienti se na ubytovnu dostanou po cyklostezce nebo po hlavní frekventované silnici mezi Litvínovem a Mostem. Cesta do nejbližší základní školy trvá chůzí přibližně 40 – 45 minut. Ubytovna UNO se skládá ze tří objektů. V prvním objektu, bloku A, se nachází služebna a sklad Městské policie, azyl (4 místnosti, sociální zařízení, kuchyňský kout), pracoviště terénních pracovníků, místnost pro aktivity s dětmi a 8 obytných místností. Blok B ubytovny UNO představuje 10 bytových jednotek o velikosti 1+2 a 1+1. V Bloku C jsou k dispozici dvě bytové jednotky o velikosti 3+1 a třináct místností.

Na ubytovně UNO je zřízený azyl (první stupeň prostupného bydlení), kde mohou občané za poplatek přespát, vykoupat se, uvařit si. Pobyť je zde omezen od 19:00 hodin do 7:00 ráno. Azyl je pod dozorem kamerového systému MěPo Litvínov. Poplatek je hrazen vždy po dohodě

Tento materiál vznikl za finanční podpory ESF prostřednictvím OP Výzkum, vývoj a vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, registrační číslo projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

s ÚP v rámci MOP ve výši 40,- Kč za noc. Ostatní klienti mají standardní nájemní smlouvy, na základě nichž mají přiznán doplatek na bydlení ze systému pomoci v hmotné nouzi.

Při výzkumech realizovaných ASZ často narážíme na tendenci komunikačních partnerů a partnerek zaměřovat situaci sociálního vyloučení s romskou etnicitou a tím, co pro ně znamená mít v mateřské/základní škole Romy. Na druhé straně, situace sociálního znevýhodnění, i přestože není diagnostikovaná poradenským zařízením, s sebou nese určitá vzdělávací specifika, na které je potřeba myslet při přípravě a úpravě vzdělávacího procesu. Z tohoto důvodu je potřeba pamatovat i na sociálně-znevýhodněné majoritní obyvatele, kteří mohou být z hlediska vzdělávání a jeho dostupnosti v podobné situaci jako sociálně znevýhodnění Romové.

4.2. Struktura místní vzdělávací sítě

V Litvínově je celkem deset mateřských škol, z toho osm patří městu a dvě mají soukromého zřizovatele. Základní vzdělávání zajišťuje v Litvínově šest základních škol, z toho jsou čtyři zřízené Městem Litvínov a dvě soukromou právnickou osobou. Jedna škola je zřizovaná podle §16 odst. 9 ŠZ. Jedna základní škola zřizuje přípravnou třídu pro děti s odklade povinné školní docházky (PŠD). Co se týká návštěvnosti předškolního vzdělávání k 30. 9. 2019, 698 dětí v Litvínově navštěvovalo běžné třídy a 45 dětí speciální třídy. K 30. 9. 2019 dále plnilo PŠD 2339 žáků v běžných třídách a 150 ve speciálních třídách.

Co se týká dalších stupňů vzdělávání, v Litvínově se nachází gymnázium (včetně víceletého), dvě střední odborné školy a Praktická škola jako součást ZŠ speciální.

4. 2. 1. Předškolní vzdělávání

Počet a kapacita státních mateřských škol v Litvínově dostatečně uspokojuje poptávku rodičů po předškolních zařízeních. Zapojení dětí do předškolního vzdělávání má velký vliv na jejich další školní úspěšnost, a to obzvláště v případech, kdy se jedná o děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí, jejichž rodiče nemají vůli nebo kompetence se dětem v dostatečné míře věnovat, aby znevýhodnění plynoucí z omezení prostředí kompenzovali. Ve srovnání s dětmi rodičů ze střední třídy tyto děti prakticky nemají doma knížky, či hračky, které by je vhodně rozvíjely a rodiče si s nimi také méně povídají (viz např. Kolektiv, 2011; Kolaříková, 2018).

Kapacita litvínovských MŠ je naplněná z 82 %. Až 13, 5 % tvoří děti, které byly při nástupu do MŠ mladší 3 let. Dá se předpokládat, že tam, kde nebylo vyhověno u zápisu, nebylo důvodem naplnění kapacity, ale věk dítěte mladší dvou let. Z hlediska připravenosti na školní docházku je důležitá doba, jakou dítě v MŠ stráví – v Litvínově až 20 % pětiletých dětí nastoupilo do MŠ až v posledním povinném roce předškolní docházky. Ve speciálních třídách tyto děti představovaly až 28 %. Lze předpokládat, že se jedná o děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí, které by z včasného umístění v předškolním vzdělávání mohly vyžít nejvíce. Městské MŠ zastřešují 4 subjekty, z nichž tři jsou spojením základní a mateřské školy. Mateřské školy nemají stanovené spádové obvody, pravděpodobně proto, že až na výjimky jsou součástí základní školy, takže mohou spádové obvody ZŠ kopírovat. Výše úplaty za předškolní vzdělávání byla v letošním školním roce stanovena na 490 Kč za měsíc.

Tab. 4: Přehled základních charakteristik pracovišť MŠ v Litvínově (zdroj: výkazy MŠMT k 30. 9. 2019)

MŠ	Kapacita ⁶	Počet tříd ⁷	Počet dětí	Mladší 3 let	5leté/ nově z nich	Nevyhověno u zápisu
Creative Fox	25	1	15	7	3/1	0
Gorkého	144	3	84	11	22/2	0
		2+1	46+12	10	12/0+8/1	0
Janov	225	5+1	113+7	22	30/6+3/2	1
		4+1	74+14	11	26/13+5/2	0
Jeřabinka	42	1	19	0	10/1	0
		1	13	2	0	0
Podkrušnohorská	150	5	112	19	31/7	0
MŠ Ruská	265	3	73	7	30/4	1
		3	72	14	20/6	9
		3+1	77+12	12	26/2+5/1	0
Celkem	851	31+4	698+45	115	210/42+21/6	11

Co se týká dětí z námi sledovaných skupin, dle školních výkazů bylo v Litvínově celkem 163 dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, z nichž se 45 vzdělávalo ve speciálních třídách, tedy 72 % dětí se SVP bylo individuálně integrovaných v běžných třídách. V některých pracovištích a školkách byl výrazný podíl dětí s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek, celkem představovaly až 13 % ze všech dětí v MŠ. Většina těchto dětí byla na jednom z pracovišť MŠ Janov a na dvou pracovištích MŠ Ruská. Individuálně integrovaným dětem se SVP se věnují tam, kde to bylo doporučeno ŠPZ asistentky pedagoga. Na pracovištích s větším MŠ počtem dětí mladších 3 let působí také chůvy.

4.2.2. Základní školy

Základní vzdělávání zajišťuje v Litvínově sedm základních škol, z toho je pět zřízených Městem Litvínov a dvě soukromou právnickou osobou. Sportovní soukromá základní škola, s.r.o (dále jen „ZŠ sportovní“) byla založena roku 1994, ZŠ Jeřabinka fungující podle principů waldorfské pedagogiky vznikla ve školním roce 2018 a jedná se o školu jen s prvním stupněm ZŠ. ZŠ a MŠ Ruská zřizuje přípravnou třídu pro děti s odkladem povinné školní docházky. Ve školním roce 2019/20 v základních školách plnilo povinnou školní docházku 2339 žáků v běžných třídách a 150 ve speciálních třídách.

Tab. 5: Přehled o ZŠ ve šk. r. 2019/20 (k 30. 9. 2019, počty z výkazů MŠMT)⁸

ZŠ	Zřizovatel	Kapacita	Počet žáků	Naplněnost	Počet tříd	Prům. počet žáků na třídu
Hamr	Město	370	313	84,5 %	16	19,5
Jeřabinka	Krušnohorská waldorfská iniciativa, z. s.	60	24	40 %	3	8
Janov	Město	510+30	274+62	57 %	15+8	18 /7,75
Podkrušnohorská	Město	650	623	95,8 %	26	23,9
Ruská	Město	800	633	79 %	28	22,6
Speciální	Město	150	88	58,6 %	10	8,8
Sportovní	soukromý	560	472	84,2 %	21	22,5
Celkem	-	2950+180	2339+150	79 %	109+18	

⁶ Údaj celkem dle oficiální kapacity ve školském rejstříku.

⁷ Červenou jsou vyznačeny počty týkající se speciálních tříd. Modrou jiný zřizovatel než Město.

⁸ Červenou jsou vyznačeny počty týkající se speciálních tříd.

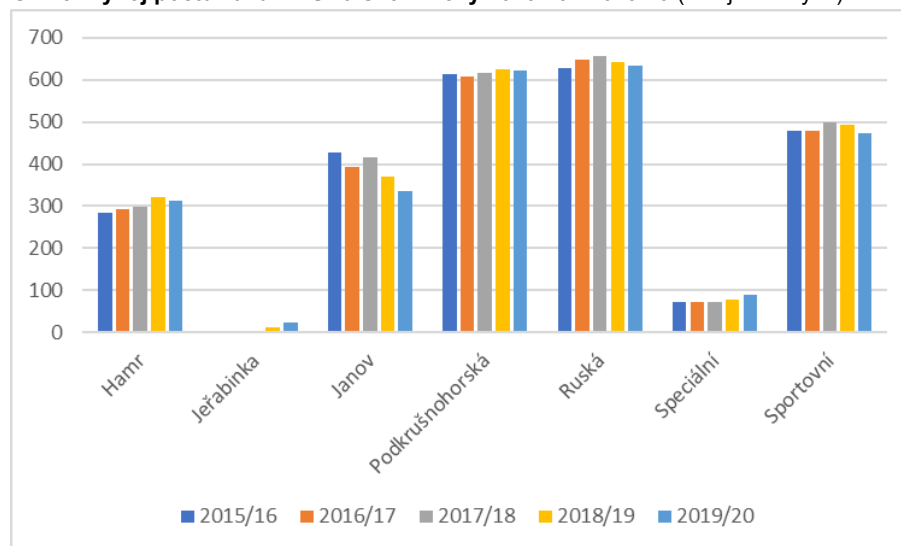

Litvínovské školy jsou naplňovány zhruba z 80 %. Z městských škol má nejmenší naplněnost ZŠ a MŠ Janov společně se ZŠ Speciální. Téměř 100% naplněná je ZŠ Podkrušnohorská, ta má také největší průměrný počet žáků na třídu. Za pozornost stojí, že všechny školy jsou během posledních 5 let naplňovány přibližně stejně, jedinou trvale vzestupnou tendenci vykazuje ZŠ Hamr, jak dokládá tab. č. 6 a graf č. 3.

Tab. 6: Vývoj počtu žáků litvínovských ZŠ od šk. r. 2015/16 (Zdroj: výkazy MŠMT)⁹

ZŠ	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Hamr	284	293	298	321	313
Jeřábinka	-	-	-	12	24
Janov	336+92	307+87	333+83	293+76	274+62
Podkrušnohorská	614	609	616	624	623
Ruská	627	647	657	641	633
Speciální	71	72	73	78	88
Sportovní	479	480	498	493	472
Celkem	2340+163	2336+159	2402+156	2384+154	2339+150

Graf 3: Vývoj počtu žáků v ZŠ za školní roky 2015/16 - 2019/20 (zdroj: tab. výše)

V posledních pěti letech se počet žáků v litvínovských školách pohybuje kolem 2340 žáků, Výjimku představovaly 17/18 a 18/19, kdy byl celkový počet žáků v běžných třídách přibližně 2400. Počty žáků ve speciálních třídách mají mírně klesající tendenci. Do speciálních tříd jsou žáci přijímáni jen na základě doporučení z SPC nebo PPP.

Tab. 7: Žáci ze sledovaných skupin v litvínovských ZŠ (zdroj: výkazy MŠMT k 30. 9. 2019)

Škola	Počet žáků	Žáci se SVP	Podíl ze všech žáků	Žáci s LMP	Žáci se SZ ¹⁰	Cizinci
Hamr	313	170	54,3 %	3	132	14
Jeřábinka	24	2	8,3 %	0	1	0
Janov	274+62	203	60,4 %	22	171	15
Podkrušnohorská	623	98	15,7 %	0	36	4
Ruská	633	229	36,2 %	7	175	5
Speciální	88	88	100 %	14	18	0

⁹ Červenou jsou vyznačeny speciální třídy, tedy třídy podle §16 ods. 9.

¹⁰ Žáci, s potřebou PO z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek.

Sportovní	472	42	8,8 %	0	2	4
	2339+150	682	29 %	46	535	42

Co se týká vzdělávání námi sledovaných skupin žáků, na základě informací z výkazů mělo některou ze SVP celkem 682 žáků na všech školách – z nich bylo 150 vzdělávaných ve třídách zřizovaných podle §16 odst. 9 ŠZ. Ti ostatní byli individuálně integrováni a představovali 29 % ze všech žáků. Většinou se jednalo o žáky se zdravotním postižením nebo znevýhodněním, nejčastěji specifickými poruchami učení či chování, 46 žáků mělo diagnózu lehkého mentálního postižení. Co se týká sociálního znevýhodnění, lze ho jenom odhadnout na základě počtu žáků s potřebou PO z důvodu odlišných kulturních či životních podmínek. V Litvínově bylo těchto žáků 535 a představují přibližně 21 % ze všech žáků. Pozoruhodné je, že tito žáci jsou rozděleni opravdu na všechny školy, jen na ZŠ a MŠ Janov tvoří více než polovinu žáků. Dle kvalifikovaných odhadů počtu romských žáků bylo v Litvínově 443 těchto žáků, tedy představují přibližně 14 % žákovské populace, a to by byl ideální podíl těchto žáků na všech školách. Dochází však k jejich kumulaci na ZŠ a MŠ Janov z důvodu její polohy v SVL.

Ve všech litvínovských školách pracují asistenti pedagoga, v některých z nich také školní asistenti.

4.2.3. Střední školy

Co se týká přechodu na střední školu, část žáků litvínovských škol opouští povinnou školní docházku dříve než v deváté třídě. Z hlediska fungování základních škol však představuje komplikaci také větší podíl žáků odcházejících na víceletá gymnázia, protože tím dochází k odchodu motivovaných žáků. Jak se situace odchodů z obou základních škol proměňuje v posledních letech, ukazuje tab. č. 8.

Tab. 8: **Žáci opouštějící litvínovské ZŠ** (zdroj: výkazy MŠMT k 30. 9. následujícího roku)¹¹

Žáci, kteří ukončili PŠD		Šk. rok 2015/16		Šk. rok 2016/17		Šk. rok 2017/18		Šk. rok 2018/19	
		Běžné třídy	Speciální třídy	Běžné třídy	Speciální třídy	Běžné třídy	Speciální třídy	Běžné třídy	Speciální třídy
	v 7. ročníku	1	0	1	1	3	0	3	0
	v 8. ročníku	15	0	28	2	16	4	32	3
	v 9. ročníku	181	11	228	16	203	18	194	15
	v 10. ročníku	0	14	0	2	0	3	0	4
Celkem		197	25	259	21	222	25	229	22
Žáci, kteří přešli do SŠ									
<i>V tom</i>	z 5. ročníku	22	0	18	0	16	0	20	0
	ze 7. ročníku	0	0	1	0	0	0	0	0
Celkem		22	0	19	0	16	0	20	0

Je možné pozorovat, že v Litvínově nepředstavuje nijak významný problém přechod žáků na víceletá gymnázia, ale spíše předčasné opouštění základní školy. Předčasné ukončování PŠD dříve než v deváté třídě se týká každý rok téměř 10 % vycházejících žáků. Výjimkou byl šk. r. 2018/19, kdy v nižší než deváté třídě vycházelo až 15 % vycházejících žáků. Základním rizikem u těchto žáků je, že nebudou ve svém vzdělávání pokračovat na žádné ze středních škol.

¹¹ K/P – Komenského/Pohořská

V Litvínově se nacházejí tři střední školy, z nichž dvě jsou zřizovány Ústeckým krajem a třetí Městem Litvínov. Tyto školy k 30.9.2018 navštěvovalo celkem 933 žáků. Za střední školou lze považovat také Praktickou školu, která je součástí ZŠ speciální a praktické, tu ke stejnému datu navštěvovali 4 žáci.

5. Závěr

Školy a školská zařízení v Litvínově věnují vzdělávání žáků se SVP a ohrožených školním neúspěchem dlouhodobě velkou pozornost. Jako cíle pro období 2018-2021 byly pracovní skupinou Vzdělávání stanoveny následující:

1. Mateřské školy jsou materiálně i personálně připraveny na společné vzdělávání dětí a ve spolupráci s neziskovými organizacemi usnadňují dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí nástup do první třídy, přitom se snaží aktivně zapojovat rodiče do jejich vzdělávání.
2. Děti ze sociálně vyloučeného prostředí mají podporu, která jim kompenzuje chybějící oporu v rodině. Mají prostor, kde mohou po škole bezpečně trávit volný čas, psát domácí úkoly a učit se. Je zajištěna nabídka volnočasových aktivit rozvíjejících jejich znalosti a kompetence. Škola hledá a rozvíjí individuální nadání každého dítěte. Od začátku druhého stupně jsou děti seznamovány s kariéřním poradenstvím, takže si na výstupu ze základní školy dokážou zvolit směr odpovídající jejich schopnostem.
3. Škola vede děti ke společensky prospěšným hodnotám, sociální soudržnosti a kritickému myšlení. Děti se umí bezpečně pohybovat v mediálním prostředí a v prostředí sociálních sítí. Učitelé jsou pro děti svým chováním pozitivním vzorem.
4. Město otevřeně komunikuje s veřejností o otázkách vzdělávání a šíří osvětu o důležitosti vzdělávání pro budoucí prosperitu jednotlivce i celé společnosti.
5. Učitelé mají podporu ve formě supervizí a koučinku, jak odpovídá nárokům, které jsou na ně kladeny. Učitelé mají interpersonální dovednosti (měkké dovednosti), které jim usnadňují řešit konflikty, jednat s žáky i rodiči, spolupracovat s kolegy, vyjadřovat své potřeby a podobně. Učitelé mají možnost relaxovat a pečovat o své duševní zdraví.
6. Školy jsou vybaveny tak, aby umožňovaly společné vzdělávání v heterogenním kolektivu.

Tyto cíle byly dále členy pracovní skupiny společně s pracovníky ASZ rozpracovány do dílčích cílů a společně s nimi byla naplánovaná opatření, která mají vést k jejich úspěšnému naplnění. Cíle a opatření jsou zpracovány do dokumentu *Místní plán inkluze města Litvínova pro období 2018-2021*.

Seznam použité odborné literatury¹²

Doseděl, T., Katrňák, T. (2017). Sociální determinanty prekarizace práce v evropských zemích. *Fórum sociální politiky*, 11(4), 11-15.

GAC. (2006). *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: GAC, MPSV. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf.

Kolaříková, M. (2018). *Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze*. Opava: Slezská univerzita v Opavě.

Kolektiv autorů. (2011). *Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

Švec, J. (ed.) (2009). *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Úřad vlády ČR, odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách.

¹² V tomto seznamu jsou jen odborné texty, odkazy na dokumenty, výroční a inspekční zprávy jsou přímo v textu v poznámkách pod čarou.